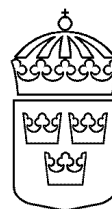

Riksdagens protokoll 1999/2000:9

Torsdagen den 30 september

Protokoll
1999/2000:9

Kl. 12.00 – 13.24

1 § Val till Nordiska rådets svenska delegation

Företogs val av 20 ledamöter och 20 suppleanter till Nordiska rådets svenska delegation. Valberedningen hade enhälligt godkänt gemensamma listor för valen av ledamöter och suppleanter till Nordiska rådets svenska delegation.

Sedan en promemoria innehållande de gemensamma listorna delats ut och godkänts av kammaren befanns följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på respektive listor, valda för 1999/2000 års riksmöte:

ledamöter

Anita Johansson (s)
Gun Hellsvik (m)
Reynoldh Furustrand (s)
Kaj Larsson (s)
Charlotta L Bjälkebring (v)
Jan Erik Ågren (kd)
Chris Heister (m)
Margareta Israelsson (s)
Lars Hjertén (m)
Eva Johansson (s)
Per Erik Granström (s)
Lennart Gustavsson (v)
Ragnwi Marcelind (kd)
Christel Anderberg (m)
Åke Gustavsson (s)
Lennart Dahléus (c)
Elver Jonsson (fp)
Sten Tolgfors (m)
Ann-Marie Fagerström (s)
Matz Hammarström (mp)

suppleanter

Sven Hultström (s)
Bo Lundgren (m)
Sinikka Bohlin (s)
Urban Ahlin (s)

Jonas Ringqvist (v)
Gunilla Tjernberg (kd)
Kent Olsson (m)
Kjell Nordström (s)
Carl Fredrik Graf (m)
Karin Olsson (s)
Berndt Sköldestig (s)
Claes Stockhaus (v)
Alf Svensson (kd)
Birgitta Wistrand (m)
Kristina Zackrisson (s)
Marianne Andersson (c)
Lars Leijonborg (fp)
Göran Lennmarker (m)
Annika Nilsson (s)
Ewa Larsson (mp)

2 § Utökning av antalet suppleanter i konstitutionsutskottet

Valberedningen hade, enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag, tillstyrkt att antalet suppleanter i konstitutionsutskottet skulle utökas från 20 till 21.

Kammaren medgav denna utökning.

3 § Val av extra suppleant i konstitutionsutskottet

Företogs val av extra suppleant i konstitutionsutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i konstitutionsutskottet
Bo Könberg (fp)

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

4 § Aktuell debatt: Situationen inom domstolsväsendet

Anf. 1 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Den svenska domarkåren kan inte anklagas för att vara grälsjuk eller vårdslös med orden. Domarna utgör en yrkeskår som lojalt medverkar till att uppfylla lagstiftarens och regeringens mål oberoende av om dessa gäller lagstiftning eller organisatoriska förändringar.

Mot den bakgrunden är det närmast sensationellt att Högsta domstolens ordförande, landets hovrättspresidenter, Sveriges domarförbund och enskilda lagmän ger sig ut i den offentliga debatten och inte bara varnar för att rättssäkerheten i våra domstolar är i fara, utan också riktar skarp kritik mot regeringens och Domstolsverkets sätt att driva på såväl förändringsprocessen som budgetprocessen.

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

Ett genomgående tema i domarnas kritik gäller formerna för den nu pågående förändringsprocessen inom domstolsväsendet. Förändringsarbetet drivs på utan att riksdagen har fått ta ställning till någon genomarbetad plan med regeringens mål och syfte med förändringen. I debatten har vidare gjorts gällande att förändringsarbetet, som bl.a. lett till nedläggning och sammanslagning av domstolar, är tveksamt från konstitutionella utgångspunkter. Domstolarnas självständighet och oberoende är skyddade i grundlagen, och domstolarnas verksamhet ska varken kunna kommenderas eller ledas på samma sätt som andra myndigheters verksamheter.

Den andra principiellt viktiga frågan med anledning av det pågående förändringsarbetet rör riksdagen, som har sidsteppats av regeringen i frågan om hur domstolarnas framtida yttre organisation ska se ut. För att bringa klarhet i vilka planer regeringen har med förändringsarbetet och vilka rationaliseringsvinster som åsyftas bör regeringen för riksdagen redovisa en övergripande plan för reformeringen av domstolsväsendet. Vi saknar en sedvanlig riksdagsbehandling, så att även riksdagens ledamöter får komma till tals och fatta beslut i denna för medborgarna så viktiga fråga.

Anf. 2 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Rättsväsendet är en av hörnstenarna i en demokrati. I Sverige har vi ett rättsväsende som fungerar så väl att de flesta medborgarna inte reflekterar över dess betydelse för demokratin. Men det innebär inte att vi kan slå oss till ro. Rättsväsendet måste ständigt utvecklas så att det motsvarar medborgarnas förväntningar och berättigade krav. Det är angeläget att medborgarnas förtroende för rättsväsendet kan bibehållas och stärkas ytterligare. Att reformera rättsväsendet och det som är föremål för dagens debatt, dvs. domstolsväsendet, är en svår uppgift. Samtidigt som vi måste respektera domstolarnas och domarnas konstitutionella särställning, får vi inte undandra oss ansvaret för viktiga frågor som rör t.ex. kompetens, effektivitet och handläggningstider. Det är frågor som är av grundläggande betydelse för medborgarnas förtroende.

Jag välkomnar därför dagens debatt. Det är ett ämne som förtjänar en framskjuten plats i det offentliga samtalet. Jag vill ta tillfället i akt att ge min syn på de krav ett framtida domstolsväsende måste vara rustat att möta. Förhoppningsvis kan vi här finna en gemensam plattform att utgå från när vi sedan diskuterar hur domstolsväsendet ska vara utformat.

I den konstitutionella debatten, både nationellt och internationellt, talas det om politikens judikalisering eller judifiering, dvs. att domstolarna får mer makt på de valda politiska organens bekostnad. Delvis är det här en konsekvens av att de enskilda medborgarna getts ökade möjligheter att i våra domstolar få prövat hur politiska beslut överensstämmer med Europarätten.

Vi kan nog slå fast att tendensen med ökad makt för domstolarna är ett faktum, och att ett skäl är de politiska besluten om medlemskapet i EU och Europakonventionens införlivande med svensk lag. Domstolarna har alltså fått ett ökat inflytande. Därmed har de också fått ett större ansvar. Det är vår uppgift som politiker att se till att varje domstol i vårt land är rustad för att klara det ansvaret och utöva den legitima makt som bl.a. Europarätten ger dem. Detta ställer självfallet mycket stora krav.

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

Samtidigt som kraven på domstolarna har ökat från ett konstitutionellt perspektiv, har de också ökat från de mer traditionella perspektiven. Många domare säger att de mål de har att hantera har blivit svårare och tyngre. Det gäller såväl civilmål, brottmål som förvaltningsmål. Det kan bl.a. bero på svårare kriminalitet och mer komplexa affärsförhållanden. Men jag tror att det finns ytterligare en dimension som gör målen mer svårbedömda, nämligen att vår kunskap förbättras, t.ex. om olika brott. Det kan låta som en paradox att förbättrad kunskap gör saker mer svårbedömda, men jag ska ge några exempel på vad jag menar.

Övergripp mot barn, ofta med sexuella inslag, är oerhört komplicerade att utreda och besluta i. Kunskapen om barns reaktioner och sätt att uttrycka sig utvecklas ständigt. Våld mot kvinnor är också en brottskategori där kunskapen om människors beteende ökar och i många fall är avgörande för den slutliga bedömningen av frågan.

De komplicerade vårdnadstvisterna är exempel utanför brottmålsområdet. Vår ökade kunskap gör alltså att verkligheten ter sig mer mångfacetterad och därmed mer svårbedömd. De som ska döma i dessa mål måste ges möjlighet att följa med i den kunskapsutveckling som hela tiden sker för att kunna göra riktiga bedömningar.

En tredje faktor som påverkar dagens domstolsväsende är de allt högre krav allmänheten, dvs. medborgarna, ställer. Domstolarna, liksom andra myndigheter, förutsätts ge en service av högsta kvalitet. Den tekniska utvecklingen har fört med sig att medborgarna förväntar sig snabba svar från de myndigheter de kommer i kontakt med. Då är det inte acceptabelt att få vänta på besked, ibland i flera år. Förfaranderegler och organisation måste därför utformas så att även domstolarna kan använda moderna arbetsformer och ny teknik för att leva upp till kraven på snabbhet och effektivitet. Den tiden är förbi när medborgarna såg domstolarna som auktoriteter som inte fick ifrågasättas.

Fru talman! Jag vill understryka att jag har ett stort förtroende för den domarkår vi har och den kompetens som den besitter. Jag har goda skäl för att ha det. Men vi kan inte begära det orimliga. Ingen kan mäta med att fördjupa sig i, och få rutin på, att klara av brott mot barn och kvinnor, vårdnadstvister, svåra skatteupplägg, avancerad IT-brottslighet, invecklade affärstransaktioner och mycket annat och ovanpå allt detta beakta Europarättens vittförgrenade inflytande. Andra aktörer inom rättsväsendet har redan dragit slutsatsen att en hög kompetens inom olika områden kräver specialisering; det gäller naturligtvis advokater, men också inom åklagarväsendet förekommer en långt driven specialisering.

Fru talman! Jag hoppas och tror att vi oavsett politisk färg är överens så här långt. Är vi det, har vi en gemensam plattform för att bygga vidare på ett domstolsväsende för 2000-talet, som fullföljer en tradition med ett domstolsväsende som motsvarar medborgarnas högt ställda krav på kvalitet och rättssäkerhet.

Det är mot den bakgrund jag nu har tecknat som regeringen har intensifierat den mer eller mindre ständigt pågående reformeringen av domstolsväsendet. Men reformarbetet är också nödvändigt om vi ska kunna skapa rimliga arbetsförhållanden för domare och annan domstolspersonal som arbetar i våra domstolar.

Även domstolarnas resurser – behov och fördelning – samt effektivitet behöver ses över. När domstolsväsendet granskats har resursanvänd-

ningen delvis ifrågasatts. På sina håll överensstämmer inte arbetsbördan med tilldelade resurser. Trots en i många fallhängiven arbetsinsats av all personal växer balanserna i en del domstolar, medan andra har en överkapacitet. Det är inte acceptabelt.

Men ett bättre resursutnyttjande räcker inte. I varje fall övergångsvis behövs ett resurstillskott, och därför föreslår regeringen i budgetpropositionen en viss höjning av anslaget till domstolarna. Det finns de som tycker att höjningen skulle ha varit större, men det är min bestämda uppfattning att det inte går att köpa sig rättssäkerhet i en delvis omodern organisation. Pengar kan inte ersätta brister i organisations- och arbetsformer. Regeringen uttalar dock i årets budgetproposition att den har för avsikt att återkomma till riksdagen när det gäller vilka ytterligare resursförstärkningar som behövs för att man ska kunna fullfölja statsmakternas intentioner bl.a. när det gäller att fullfölja reformarbetet inom domstolsväsendet.

För att finna formerna för framtidens domstolsväsende pågår nu diskussioner mellan olika domstolar och Domstolsverket, i flera fall på domstolschefernas egna initiativ. Jag redogjorde för det i ett interpellationssvar för två dagar sedan. En lösning som övervägs är att göra domkretsarna i en region större, men samtidigt bibehålla domstolsverksamhet vid de nuvarande tingsrätterna. En gemensam domkrets för flera domstolar möjliggör att mål specialiseras till vissa enheter, samtidigt som det stora flertalet mål av mer normalt slag även fortsättningsvis handläggs vid de nuvarande enheterna. Det innebär bl.a. att när domstolarna är belägna i närheten av varandra kan målen fördelas till den domstolsenhet som har den särskilda kompetensen, utan att det får negativa konsekvenser för medborgarna när det gäller tillgänglighet.

När det å andra sidan gäller domstolar med speciella geografiska förhållanden kan i stället de domare som har särskild kompetens tillfälligt förstärka den domstol som har behov av det.

Det här utesluter dock inte att det i ett antal fall, där det är tätt mellan domstolarna och där målunderlaget är alltför litet för att skapa bärkraftiga domstolsenheter, kan finnas behov av att lägga samman en domstol med en annan, intilliggande domstol.

Dessa frågor är svåra att hantera, och många intressen berörs av dem, ibland motstridiga. Men det får inte hindra att vi går vidare med det reformarbete som är nödvändigt för att domstolsväsendet ska erbjuda goda arbetsförhållanden och kunna möta de krav som ställs på det.

Fru talman! Vi måste säkerställa att vi har ett domstolsväsende som svarar mot de allra högst ställda kraven på rättssäkerhet och kvalitet, samtidigt som vi också förmår attrahera de allra skickligaste juristerna. Jag ser det som en av mina viktigaste uppgifter att säkerställa att domstolsväsendet kan motsvara dessa krav också när vi gått in i nästa årtusende.

Anf. 3 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag vill börja med att ge några exempel som grund för den stora oro jag känner för utvecklingen inom domstolsväsendet.

Enligt Domstolsverkets generaldirektör, Stefan Strömberg, utgör domstolarna en ålderdomlig miljö, med undantag för Hovrätten i Malmö, som enligt Strömberg har gjort en del och har en optimal organisation.

Prot. 1999/2000:9
30 september

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

Detta framkom vid en domstolsdebatt som Stefan Strömberg nyligen deltog i. Jag tycker att hans uttalande blir intressant när man ställer det mot en skrivelse från hovrättspresidenten vid samma hovrätt. I denna utvecklar presidenten sina tankar kring budgetprocessen, och han skriver ”att det torde bli nödvändigt att anslag till domstolarna läggs på en permanent högre nivå än den nuvarande till undvikande av allvarliga negativa konsekvenser för den dömande verksamheten”. Min slutsats av dessa båda uttalanden blir att om man anser att Hovrätten i Malmö är en förebild och ett föredöme, borde man rimligen också ta fasta på vad presidenten påpekar rörande riskerna med den förda politiken.

Lagmannen vid Tingsrätten i Lycksele, som precis som andra domstolsföreträdare haft i uppdrag att visa hur han ska genomföra besparingar på sin domstol – i hans fall med 400 000 kr – skriver till Justitiedepartementet att om han tvingas spara dessa 400 000 kr kan rättssäkerheten i dömandet inte längre garanteras utan då är det bättre att domstolen läggs ned. Är det meningen att domstolarna ska svältas ut?

För ett par år sedan blev två domare fällda för tjänstefel av Högsta domstolen. Domstolen konstaterade att straff inte borde utdömas, eftersom domarnas arbetssituation var sådan att det var ursäktligt att de gjort fel. Min slutsats av HD:s domar är att rättssäkerheten är i allvarlig fara när arbetssituationen är sådan att våra domare inte längre har tid att tänka.

Vid flera tillfällen har vi nu sett exempel på hur lagmanstjänster vakantsätts när innehavaren pensioneras eller av annat skäl lämnar tingsrätten. Vi har också sett exempel på hur dessa vakantsättningar efter ett tag resulterar i sammanslagning med annan tingsrätt. Är det lagmannens ålder som ska avgöra en tingsrätts framtid? Vore det inte rimligare att först analysera hur domstolsväsendets organisation ska se ut för att nå största möjliga rättssäkerhet?

Ordföranden i Högsta domstolen skrev i en debattartikel den 13 september att de besparingar som domstolen ålagts under de kommande tre åren kommer att medföra en högst reducerad verksamhet med längre handläggningstider. Han betecknade denna utveckling som en ren katastrof. Vidare skrev han att han hade informerat justitieministern utan att få något stöd. Nu hoppas han att det finns ansvarskännande personer som inser vad som håller på att ske och som inte vill medverka till de drastiska nedskärningar som är på gång. Vidare skriver han: ”Om dessa” – dvs. besparingarna – ”genomförs, kommer ansvaret att vila tungt på dem som medverkat till dem eller som inte motsatt sig dem.” Är justitieministern beredd att ta detta ansvar?

Fru talman! Ett fungerande rättsväsende är grundförutsättningen för rättssäkerhet och rättstrygghet. Därför får domstolarna inte bli försökskaniner, som de är just nu. Jag är övertygad om att alla partier är medvetna om att domstolsväsendet behöver reformeras för att kunna möta framtidens krav på ett bra sätt. Men vi vet att det för att man ska gå i land med ett sådant projekt också behövs klart angivna mål, så att berörd personal vet vad som gäller. Att döma av den kritik som framförts från domarkåren tycks inte denna grundläggande förutsättning vara uppfylld. Man efterfrågar en övergripande plan för reformeringen, och man vill veta efter vilka principer domstolsväsendets yttre organisation ska förändras.

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

För ett helhjärtat engagemang från domstolspersonalen krävs därför att departementet och Domstolsverket klargör hur stora rationaliseringsvinster man åsyftar, genom vilka åtgärder de ska åstadkommas, vilka beslut som krävs, vilka resurser som ska användas för ändamålet, tidsplan för genomförandet osv. I dag saknar inte bara personalen svar på dessa frågor utan även riksdagen. Jag tror att det vore välgörande för alla inblandade om riksdagen fick en chans att ordentligt ta del av Justitiedepartementets planer för domstolsväsendet.

Fru talman! Jag har tre förslag som riksdagen och domstolsväsendet vore betjänta av och som jag gärna vill höra justitieministern kommentera:

1. Regeringen bör redovisa en övergripande plan för reformeringen av domstolsväsendet. Den bör innehålla förslag till principer för den yttre organisationen.
2. Budgeten för domstolarna bör utformas så att domstolarna kan bedriva arbetet på nuvarande villkor intill dess ett reformerat domstolsväsende föreligger.
3. Regeringen bör omgående göra en studie av domstolsadministrationen och planerna på förändring i Danmark och Norge, där man lyckats balansera domstolarnas självständighet med kravet på kostnadseffektivitet.

Anf. 4 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Det här är en viktig debatt, som handlar om domstolsväsendet. Domstolens betydelse i rättskedjan kan aldrig underskattas. Domstolarnas självständiga ställning får aldrig hotas. Men samtidigt måste vi se att också domstolsväsendet måste anpassa sig i en modern tid. Domstolsväsendet måste också anpassa sig till de förändrade krav på verksamheten som ställs.

Justitieministern tog upp en del exempel på de förändrade krav och de förändrade villkor som vi lever under i dag, som har betydelse för domstolsväsendets utformning. Men det allra viktigaste kravet, som vi aldrig får ge avkall på, är kravet på rättssäkerhet. Alla medborgare i Sverige ska kunna vara garanterade att rättssäkerheten är hundra procentig när man hamnar i en domstol.

Det finns de, fru talman, som i debatterna om rättssäkerhet enbart vill koncentrera sig på frågan om budget, om kostnader och om det antal kronor och ören man har. Men tyvärr är det inte så enkelt att det bara är med budgetanslag som vi kan garantera ett rättssäkert domstolsväsende, utan det handlar mycket om i vilken arbetsmiljö och under vilka förhållanden som man ska arbeta inom domstolsväsendet.

Fru talman! Det har under de senaste åren genomdrivits ett par utredningar när det gäller domstolsväsendets framtid, där just dessa förändringsaspekter har funnits med. Men det har också funnits en oförmåga hos de politiska partierna att våga ta stegen till en förändrad organisation. Att det har saknats politiskt mod och att det har funnits en politisk feghet har varit tragiskt.

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

I dag har vi snarare en utveckling där man inom domstolsväsendet självt, inom domarkåren och bland de civilanställda inom domstolsväsendet ser behovet av förändring. Det pågår i dag en process underifrån.

Fru talman! Precis som Gun Hellsvik sade finns det en fara i att bedriva ett förändringsarbete i projektform. Det finns inte riktigt klara och tydliga riktlinjer för vart man är på väg. Samtidigt är det oerhört viktigt att vi nu tar till vara den kraft och den vilja till förändring som finns, men det är en svår balansgång.

Nu är det viktigt att vi också tar ett politiskt ansvar, att vi ser de förändrade kraven och att vi vågar medverka till de förändringar som behövs. När vi tar det ansvaret är det också viktigt att vi får en chans att debattera det. I det fallet tycker jag att det vore viktigt att mer genomgripande diskutera en plan. Vänsterpartiet ser oerhört positivt på de tankar om förändringsarbetet som justitieministern presenterar. Debatten kommer att gå vidare. Men vi måste också ta ett ansvar – det politiska ansvaret – för de krav som vi ställer.

Jag och flera med mig från alla partier har i debatt efter debatt här i kammaren sagt att man nu måste förbättra sig inom domstolarna. Man måste förbättra sig inom rättsväsendet. Åklagare måste ha bättre kunskaper. Domstolarna måste ha bättre kunskaper. De måste bli bättre på att handskas med mål som handlar om sexuella övergrepp på barn. De måste bli bättre på att handskas med mål som handlar om våld mot kvinnor. De måste vidareutbilda sig. De måste skaffa sig kunskap. Men vi har inte tagit det politiska ansvaret och sett till att vi har en domstolsorganisation som är anpassad till de krav som vi ställer.

Fru talman! Vi från Vänsterpartiet ser att det behöver ske en utveckling inom domstolsväsendet, och vi är mycket väl medvetna om att det kommer att innebära att en del av de mindre tingsrätterna i Sverige kommer att läggas ned. Men det är en nödvändig förändring för att vi ska kunna garantera rättssäkerheten och för att vi ska kunna garantera medborgarna ett domstolsväsende som är anpassat till de krav som ställs.

Det är också oerhört viktigt, fru talman, att man inte gör sig av med alla civilanställda när man genomför denna förändring, som man gjorde inom åklagarväsendet och inom polisväsendet. Man ska inte göra sig av med domarsekreterarna med deras oerhörda kompetens. Det är viktigt att man i förändringsarbetet nu i stället utvecklar dem och ger dem möjlighet till mer kompetenta uppgifter så att de kan gå vidare i utvecklingen, så att vi får en personalbalans inom domstolsväsendet i framtiden. Alla personnalkategorier ska ha plats och utrymme, och alla ska kunna delta i den förändringsprocess som är i gång.

Anf. 5 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd):

Fru talman! I vårt demokratiska samhälle är domstolarnas rättskipande verksamhet mycket viktig. Domstolarnas uppgift är att handlägga mål och ärenden på ett rättssäkert och effektivt sätt och att avkunna dom inom rimlig tid. Rent allmänt gäller att domstolarnas dömande verksamhet inte sker tillräckligt snabbt. Genomströmningstiden för mål och ärenden måste ökas märkbart. Kvaliteten på avgörandena kan även i vissa fall ifrågasättas.

För att vi ska kunna öka domstolarnas ändamålsenliga uppgift i samhället krävs att de allmänna domstolarna slås ihop med förvaltningsdom-

stolarna. Då erhålls ett kvalitetsmässigt enhetligt rättsliv med lokal förankring.

Att som regeringen nu gör under hand vidta åtgärder som faktiskt medför att de mindre tingsrätterna svälts ut är ej acceptabelt. Inte heller kan konstlade lösningar accepteras med gemensam lagman för flera tingsrätter, och inte heller tanken att domkretsen utvidgas väsentligt och att nuvarande tingsrätter behålls som partiella verksamhetsorter.

Att inskränka antalet tingsrätter som har inskrivningsmyndighet och att överföra inregistrering av bouppteckningar till skattemyndigheterna är inte heller lämpligt. Verksamheterna fungerar väl i dag och innefattar ett värdefullt inslag som underlag för tingsrätternas kompetens. Därutöver skapar förfarandet en stor tilltro till inskrivningsväsendet, och inregistrering av bouppteckningar sker på ett kvalificerat och kompetent sätt, med inslag av närhet och tillgänglighet till gagn för den rättssökande allmänheten.

Fru talman! Det är viktigt att inse att det väsentliga inslaget i dömande verksamhet är förhandlingarna inför domstol och överläggningen till dom. IT-stödet är värdefullt men innefattar inte någon större kostnadsbesparing. Det är emellertid viktigt med inslag av administrativ personal som frigör domarna från juridiska uppdrag.

Regeringens budgetproposition innehåller ingenting av det mest besvärande inslaget i dag, nämligen det stora inslaget av inställda huvudförhandlingar. Det måste åtgärdas genom att delgivningsförfarandet privatiseras genom enskilda auktoriserade stämningsmän och att effektiva åtgärder vidtas mot dem som obstruerar det rättsliga förfarandet genom att inte inställa sig till rättegångsförhandling. Givetvis kan dessa förhållanden inte åtgärdas genom att man ger avkall på fundamentala processuella principer som muntlighet, koncentration och omedelbarhet.

Det är viktigt att framhålla att en utvecklad stat alltid måste ha ekonomi för att upprätthålla ett väl fungerande domstolsväsende som är ett oavvisligt inslag i en rättsstat. Att skipa rätt kräver tid för överväganden, vilket kommer till uttryck i den gamla domarregeln: "Domaren skall icke vara för hastig till att döma, förrän han saken väl begrundat haver, ty en hastig dom är sällan god och rätt."

Enkla och kontrollerbara ekonomiska kriterier går ej att applicera på domstolsväsendet. Övergripande krav kan endast vara att domstolarna självständigt ska skipa rätt av hög kvalitet inom rimlig tid. Verksamheten har alltså anspråk på de ekonomiska resurser som erfordras för dessa mål.

Fru talman! Jag skulle vilja fråga justitieministern några saker. Det kan inte vara lätt för justitieministern att stå till svars för allt som ifrågasätts. Därför ska jag inskränka mig till några konkreta ting.

Först och främst säger justitieministern i sitt inlägg att domstolsväsendet behöver en ekonomisk förstärkning. Det finns också med i budgeten. Varför håller man då fortfarande på med nedskärningar inom domstolarna? Jag hörde t.ex. häromdagen att två justitierådstjänster inte skulle besättas. Det skulle vara betingat av tidigare besparingskrav. Det låter illavarslande.

Sedan undrar jag över detta med att det ska vara en lagman och två tingsrätter. Är det verkligen lagligt? Justitieministerns uppfattning är naturligtvis att det är det. Men det står väl ändå i rättegångsbalken att en

Prot. 1999/2000:9
30 september

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

tingsrätt ska ledas av en lagman? Jag sätter ett litet frågetecken för om man verkligen kan göra på det här viset.

När det gäller den demokratiska processen kring hur många tingsrätter vi ska ha har riksdagen rent lagtekniskt bemyndigat regeringen att hantera den frågan. Samtidigt har riksdagen väldigt många synpunkter på det här. Det är djupt olyckligt att man inte kunde hantera den frågan i den här kommittén. Jag tror, vilket många har sagt, att den här frågan är av en sådan dignitet att vi i parlamentarisk ordning borde hantera den på ett bättre sätt. Nu håller man på under hand ute på fältet. Det blir inte den övergripande tyngd som krävs för detta. Jag tror också att det finns ett visst parlamentariskt stöd för att man ska hantera det här på ett bra sätt. Men jag skulle ändå vilja fråga hur justitieministern tänker i det stycket.

Anf. 6 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Det svenska rättsväsendet bygger på tradition och kultur. Utmaningen för oss politiker är att anpassa det i tiden. I det arbetet måste vi alltid komma ihåg vem vi är till för, nämligen den rättssökande allmänheten – medborgarna.

I ett demokratiskt samhälle är medborgarnas förtroende för och tillit till rättsväsendet avgörande. Vi i Centerpartiet ser med oro på de senaste årens utveckling och menar att många människor upplever att rättstryggheten och rättssäkerheten har blivit naggad i kanten. De senaste åren har nämligen inneburit kraftiga besparingar, omorganisationer och centraliseringar. När nu domstolsväsendet står inför stora förändringar – det ska reformeras och moderniseras – finns det några saker som vi särskilt vill markera.

Fru talman! Låt mig först säga att Centerpartiet bejakar en modernisering av domstolsväsendet. Vi är beredda att vara med och ta ansvar för att reformera och modernisera domstolsväsendet. Men förändringarna måste ske under riksdagens överinseende och under politiskt ansvar. När det gäller förändringarna måste man ta fasta på det goda i dagens struktur. En självklar utgångspunkt för oss är att det ska vara en fortsatt decentraliserad organisation.

Det är med stor oro som vi ser på Domstolsverkets sparbeting. Vi är rädda för att sparkravet kommer att gå ut över de mindre tingsrätterna och leda till en centraliserad tingsrättsorganisation. Vår oro förstärks av att besparingarna inte riktar sig åt något bestämt håll. Att bara lägga ett generellt besparingskrav utan att ange i vilken riktning verksamheten bör gå förmedlar en känsla av att kravet inte är särskilt realistiskt.

Våra domstolar är redan nu hårt pressade. Arbetsbelastningen inom hovrätter, läns- och kammarrätter och även Regeringsrätten är oroande. Vi ser nu att förhandlingstiderna, genomströmningstiderna och antalet inkommande mål ökar medan antalet avgjorda mål minskar. Bilden är inte generell i den meningen att den gäller för varje domstolsslag och varje instans, men bilden har flera gemensamma nämnare. Bakom bilden och statistiken ser vi domstolspersonal som sliter med ärenden medan högarna växer. Vi ser människor som väntar, ibland i åratal, för att få besked om utfallet av ett skattemål eller ett socialförsäkringsärende. Enskilda medborgare och skattebetalare får sväva i ovisshet om utgången i mål som för dem har en stor praktisk betydelse. Dessa förhållanden är självfallet oacceptabla.

Centerpartiet kommer i budgeten att utöver regeringens förslag satsa ytterligare en halv miljard på rättsväsendet. En stor del av den satsningen kommer att komma domstolarna till del.

Fru talman! För Centerpartiet är det viktigt att slå vakt om närheten och tillgängligheten till hela rättsväsendet, inklusive domstolarna. Genom ett väl utbyggt nät av tingsrätter inom ramen för utvidgade domkretsar kan onödiga resor och tidsspillan undvikas. Lokalt förankrade tingsrätter har ett betydande värde för rättskipningen, bl.a. tack vare den person- och lokalkännedom som de små tingsrätterna besitter.

Förtroendet och respekten hos medborgarna för domstolarnas avgöranden ökar med vetskapen om att det är lokalt verksamma domare och nämndemän som deltar i dömandet. Lokalt förankrat dömande motverkar anonymitet och ger offentlighetsprincipen ett verkligt innehåll. Med utvidgade domkretsar ökar möjligheterna till samverkan, specialisering, inbördes arbetsfördelning och också flexibelt resursutnyttjande. På så sätt kan man hjälpas åt vid arbetstoppar. Genom att man ökar samverkan inom och mellan domstolsslagen skapas också möjligheter att bibehålla dagens decentraliserade struktur.

De försök som har gjorts och som ännu pågår bör utvärderas, och erfarenheterna bör spridas. Om nu besparingarna faller ut så som Domstolsverket skisserar är det viktigt att man inte gör om gamla misstag. Såväl polisen som åklagarna sade upp civilanställda administratörer när de genomförde sina besparingar. Detta har lett till att poliser och åklagare runtom i landet får ägna tid och kraft åt saker och ting som de varken är utbildade för eller särskilt bra på.

Om domstolsväsendet skulle anamma samma strategi vore det, enligt vår uppfattning, förödande för effektiviteten och kvaliteten i den dömande verksamheten. De civilanställda – administratörer, domstolssekreterare, föredragande och andra – behövs inom domstolsväsendet. De gör ett värdefullt arbete och har med sina långa anställningstider samlat en oerhörd kompetens och erfarenhet som domstolsväsendet inte klarar sig utan.

Anf. 7 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Vi vet att rättsväsendet står inför stora utmaningar inför 2000-talet. Avsikten är, som det står i budgeten, att domstolarna ska moderniseras med ett medborgarperspektiv som ledstjärna. Det är en riktig tanke. Men det räcker inte att säga att domstolarna nu ska ges större frihet att själva genomföra detta. Vi måste också ge vettiga instrument till det.

Några frågor bland många vill Folkpartiet ställa i dag. Hur ska t.ex. domstolarna kunna genomföra en kvalitetsförbättring i sitt arbete med de kortsiktiga budgetvillkor som vi nu har? Hur ska man kunna ta tid och utrymme till kompetensutveckling i det pressade arbetsläge som finns för personalen inom domstolsväsendet? Och hur ska rationaliseringarna gå till, så länge lagstiftningen och domstolsväsendets yttre organisation ser ut som de gör och därmed innebär att domstolarna själva inte kan påverka?

Vi ska nämligen komma ihåg att de viktigaste delarna inom domstolsadministrationen inte sköts av domstolarna själva. Domstolsadministrationen ligger i många delar hos andra samhällsorgan än domstolen. Det är

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

alltså vi i riksdagen, regeringen och Domstolsverket som i realiteten har huvuddelen av uppgifterna på området.

Ett problem för den yttre domstolsadministrationen är att normstyrningen, budgetstyrningen och de andra styrformerna i många avseenden inte är väl synkroniserade. Det finns konflikter mellan budgetstyrning och normgivning. Normgivningen uttrycker de generella, materiella förutsättningarna för domstolsverksamheten. Vi ska då komma ihåg att något väldigt speciellt för domstolarna är detaljeringsgraden i normgivningen ifråga om hur verksamheten ska styras. Vi ska också vara medvetna om att det kan finnas yttre förhållanden som domstolen inte råder över och som innebär att domstolen faktiskt får överskrida budgeten. Då är det också viktigt att komma ihåg att det är ett skyddsintresse att budgeten inte inrymmer åtgärder som undergräver domstolens självständiga ställning utan att denna permanent kan upprätthållas.

Den yttre domstolsadministrationen i Sverige är som sagt en uppgift för riksdag, regering och domstol. Men då är det också viktigt att vi i riksdagen får vara med och diskutera, argumentera och fatta beslut, att vi med bred förankring kommer överens om hur uppgifterna mellan dessa ska fördelas, vilken grad av oavhängighet Domstolsverket ska ha samt vilken grad av medbestämmande, delaktighet och inflytande domarna och domstolscheferna ska ha i sin verksamhet.

Inte oviktigt är också hur Domstolsverket ska vara sammansatt. Hur ska man utse ledamöterna? Ska Domstolsverket vara en vanlig förvaltningsmyndighet eller ska vi tillåta en högre grad av autonomi? Vad ska egentligen domstolarna själva administrera, och vilket ansvar ska man ha som domstolschef?

Detta bedömer vi i Folkpartiet som mycket viktiga frågor som vi måste ta tag i.

Självklart instämmer vi i Folkpartiet också i att det behövs en mer rationell och likformig domstolsorganisation. Men då är det viktigt att alla fakta kommer på bordet, att alla siffror kommer fram och att man när man har en utredning verkligen får diskutera alla variabler. Det fick man inte i de utredningar som har varit.

Större frihet för domstolarna behövs, menar vi i Folkpartiet, för då kan man samtidigt ha skärpta krav på resultat. Här måste vi också tänka på några saker. Vi måste ge domstolarna makten över statistiken och resultatredovisningen. Det får då inte inskränka sig till en dialog med Domstolsverket över huvudet på domstolarna. Vilka är det som bäst känner sin verksamhet? Jo, det är de som jobbar i domstolarna. Självklart ska de då få tillgång till instrumenten och få ställa kraven.

Vi i Folkpartiet håller med om att det behövs ett visst utrymme för försöksverksamhet. Men vi vill understryka att det finns ett grundlagsfäst krav på att huvuddragen i domstolarnas organisation ska framgå av lag. Därför ser vi det som självklart att vi i riksdagen ska diskutera huvuddragen.

Hur ska man då få dynamik och utveckling och samtidigt bevara självständighet och permanens inom domstolsväsendet? Måste man avstå från effektivitetsförbättringar för att värna domstolarnas oavhängighet? Ja, säger vi i Folkpartiet. Man kan inte driva effektivitets- och produktivitetstänkande på samma sätt när det gäller domstolar som när det gäller andra offentliga förvaltningar. Den konstitutionella principen om dom-

stolarnas självständighet har sitt pris. Medborgarna har rätt att kräva ett domstolsväsende som värnar om denna princip men som samtidigt kan arbeta effektivt och svara mot högt ställda servicekrav. Den enskilde – det måste vi komma ihåg – måste kunna lita på lagstiftning och myndigheter. Då måste vi få domstolar som har möjlighet att påverka sin situation.

Anf. 8 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Att det behövs en förändring har varit uppenbart en lång tid. Domstolarnas organisation har utretts ett flertal gånger i parlamentriskt tillsatta kommittéer. Denna aktuella debatt beror alltså inte på något som hänt just nu, utan detta problem har uppkommit med tiden. Politisk enighet har dock inte kunnat nås. De politiska partierna har visat oförmåga att komma med förslag. Jag saknar även i dag den genomgripande analysen: Vad är det vi måste göra tillsammans?

Den förändring som diskuterats och som fått gehör bl.a. hos domarna är en nedläggning och sammanslagning av tingsrätterna, en centralisering efter förebild av länsrätterna. Det finns dock en ovilja bland partiernas medlemmar ute på berörda orter – i samtliga partier. Budskapet är: Rör inte vår tingsrätt! Och det budskapet anammas.

Det finns alltså två motsatser här, och därför kommer vi inte vidare.

Fru talman! Miljöpartiet anser att en genomgripande förändring av den inre domstolsorganisationen bör genomföras, mer genomgripande än vad regeringen föreslår i budgetpropositionen. Vi kan bifalla de målformuleringar som regeringen ställer upp – modernisering, höja kompetensen, mer flexibel, mindre sårbar, attraktiva arbetsplatser – men de konkreta åtgärderna för att nå målen skiljer, liksom ordningen och takten på förändringarna. Vi skulle vilja öppna fönstren och göra korsdrag.

Medborgarnas rättssäkerhet och rättstrygghet kräver en genomgripande reformering, både av domarutbildningen och av de inre arbetsformerna. Vi har ett ålderdomligt då fungerande, nu förlegat system, dåligt anpassat till nuvarande omständigheter för att möta den nya tidens krav. Detta innebär tyvärr även en omdaning för att uppfylla kraven från EU-lagstiftningen. Det kommer att bli svårare för politiker i Sverige att ändra lagar efter ett HD-domslut som en övervägande majoritet anser felaktigt. Nu är det fler och fler EU-lagar som är överordnade svenska lagar.

Fru talman! Den enskilde domarens ställning i Sverige är svagare än i andra demokratier. Det sammanhänger med den hierarkiskt uppbyggda domarkarriären. Under en period av sin utbildning ägnar sig den blivande domaren åt dömande verksamhet av samma slag som en ordinarie domare men utan den självständiga ställning som en ordinarie domartjänst innebär. Det går ej längre att ha en domarutbildning som samtidigt ska stå för arbetskraften i domstolarna. Det är både dyrt och ineffektivt. Även de föredragande och de som ska bereda målen behöver vara fler och mer inarbetade än vad nuvarande system tillåter. Domstolssekreterarna, som utgör basen i beredningsorganisationen, är också väldigt viktiga. Det är en fara, när vi nu pratar om att spara, att deras tjänster kommer att dras in. Detta skulle innebära stora negativa effekter. Vi vill därför markera vikten av att denna personalkategori i beredningsorganisationen behålls.

En ständig genomströmning av personer som utbildas och samtidigt utgör arbetskraft kan inte organiseras i fasta, effektiva arbetslag. Att

Prot. 1999/2000:9
30 september

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

domaren måste ha en kompetent och effektiv beredningsorganisation till sin hjälp är uppenbart. Detta är en förutsättning för att man ska kunna renodla domarrollen, så att domaren kan ägna sig åt dömandet.

Fru talman! Inte heller de personer som genomgår domarutbildning har bra förhållanden. De får flytta omkring till olika orter, och de har svårt att få domartjänster, eftersom dessa är få i förhållande till antalet domaraspiranter som är under utbildning. Dessutom är de helt beroende av goda vitsord och får anpassa sig efter sin handledare.

Skrota den nuvarande domarutbildningen och inför fasta tjänster samt en domstolsakademi som erbjuder olika grund- och fortbildningar som även ger utrymme för specialiseringar.

Vad är nu anledningen till att domarna slår larm om att de budgeterade pengarna inte kommer att räcka till den nuvarande verksamheten? Vad är det som har hänt?

Budgetramarna för domstolarna har inte sänkts. Anledningen är att domarna har fått till stånd en stor lönehöjning som ska finansieras inom ram. Prognosen som budgetramarna baserades på var att det fanns ett utrymme på ungefär 9 % för avtalsperioden. I stället blev avtalet en löneökning med 21 % för de ordinarie domarna.

Nu står Domstolsverket där med en ofinansierad kostnadsökning för hela Domstolsverket på 100 miljoner kronor om året. Det är en av anledningarna till att Domstolsverket aviserat en besparingsplan på ca 10 %.

För Miljöpartiet, fru talman, är det viktigaste att få till stånd en genomgripande förändring av den inre organisationen, och skulle den modell vi förespråkar innebära även en yttre omorganisation är vi beredda att diskutera detta.

Det viktigaste är att rättssäkerheten för den enskilde är hög, framför allt att handläggningstiderna är korta, att tingsrättslokalerna känns säkra för vittne och brottsoffer och att arbetsmiljön för domstolspersonalen är tillfredsställande. Därför är det nu dags att göra en förändring från grunden, annars kommer vi aldrig att få ett modernt och effektivt domstolsväsende.

Anf. 9 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Det är faktiskt många intressanta inlägg. Jag tror knappast att vi i denna riksdag har haft en så pass bra diskussion om domstolsväsendet tidigare. Det tror jag att både de domare och de domstolar som är involverade i förändringsarbetet uppskattar, och jag ser det som ett stöd i det arbete som jag har ansvar för i regeringen.

Det är flera idéer av olika slag som har framförts, och jag tänkte kommentera en del av dem. Den enda som inte hade någon egen idé var faktiskt Gun Hellsvik. Den som initierat den här debatten står tomhänt när det kommer till att ha en egen åsikt, en uppfattning. Kritisera går ju, ställa frågor går ju, men att konstruktivt delta i en diskussion om hur vi ska gå vidare, vad som är viktigt, vilka prioriteringar vi gör och vilka lösningar vi ser hörde jag ingenting om från Gun Hellsvik. Det tycker jag är beklagligt.

Gun Hellsvik tog upp kravet på att det borde finnas en plan, en utarbetad detaljerad plan för hur reformarbetet ska gå till.

Först och främst tycker jag nog att det som budgetpropositionen säger om reformarbetet, dess inriktning och regeringens avsikter i samman-

hanget är en bra utgångspunkt för reformarbetet. Därutöver motsätter jag mig bestämt att regering eller riksdag i detalj skulle bestämma hur reformarbetet i domstolarna bör drivas. Det här tror jag i mycket stor utsträckning är en uppgift för dem som är verksamma i domstolarna. Det är, som Siw Persson sade, de som arbetar i domstolarna som bäst vet vad verksamheten kräver och var möjligheterna finns. Det är det som är bakgrunden till att vi har uppmuntrat och givit Domstolsverket i särskilt uppdrag att stimulera och stödja försöksverksamheter av olika slag.

Det regelverk vi har i dag ger nämligen ett stort utrymme för domstolarna att utveckla sin egen verksamhet. Det gäller t.o.m. den inre organisationen. Regelverket har förändrats, t.ex. när det gäller vem som bestämmer hur många avdelningar en domstol ska vara indelad i. Det har överlåtits till domstolschefen att själv avgöra, för han vet det bättre än regering och riksdag.

Jag tror inte, till skillnad från Alice Åström, att det ligger en fara i ett reformarbete som bedrivs i projektform. Eftersom det arbete som sker i projektform sker inom befintligt regelverk, med iakttagande av de regler som finns i dag, kan jag inte se någon fara i det. Jag kan bara se fördelar i det, därför att det föds nya idéer och nya möjligheter. Dessutom föds det krav på regering och riksdag att göra förändringar av regelverket. När man märker att man inte kommer längre i den egna verksamheten, utan att det befintliga regelverket lägger hinder i vägen, fast man ser att det skulle finnas möjligheter, kommer nya idéer och nya krav på förändringar. Och då måste regering och riksdag agera.

Dessutom är det så, och det tycker jag är viktigt att poängtera, att de domstolar som bedriver ett aktivt förändringsarbete också har visat framgångar. Det är i de domstolarna som man klarar av att hantera sina begränsade resurser och ändå åstadkomma förändringar och förbättringar av verksamheten.

Vi har frågan om handläggningstider, som flera har tagit upp. Det är ett bekymmer. Vi har för långa handläggningstider. Men det visar sig att det finns möjligheter att arbeta på ett annat sätt, med en annan inre organisation, en annan fördelning av arbetsuppgifter och inte minst i samarbete med andra myndigheter inom rättsväsendet, med polis, åklagare och kriminalvård, för att åstadkomma korta handläggningstider. Handens tingsrätt är ett bra exempel när det gäller att hantera våldsärenden i domstol. Det kräver faktiskt korta handläggningstider för att människor ska ha förtroende för systemet.

Anf. 10 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag är väldigt ledsen, men jag måste faktiskt få lov att från talarstolen tala om att jag betackar mig för den nedlåtande och ironiserande ton som justitieministern använde mot mig. Jag tycker inte att det hör hemma i en sådan viktig församling som Sveriges riksdag och dess kammare.

Justitieministern sade att reformarbetet var en uppgift för dem som är verksamma inom domstolsväsendet. Jag tycker inte att det enbart är en uppgift för dem som är verksamma inom domstolsväsendet. Jag tycker däremot att det är otroligt viktigt att vi tar vara på den kunskap, den kompetens och de synpunkter som finns inom domstolsväsendet. Det är också det som är bakgrunden till att vi moderater begärde denna debatt.

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

Jag ska kommentera en del som justitieministern sade i sitt första inlägg. Justitieministern sade att domstolarnas makt ökar och därmed även deras ansvar. Jag skulle i och för sig kunna föra en diskussion om orden. Jag tycker att orden säger saker som jag skulle ha uttryckt på ett annat sätt. Men låt mig ta det sätt som justitieministern uttrycker det på för gott.

Justitieministern sade också att domstolarna måste rustas för denna förändring. Då måste jag fråga justitieministern om justitieministern tycker att rätt sätt att rusta våra domstolar för denna förändring är, för att använda samma uttryck som generaldirektören i Domstolsverket, ett tryckprov.

Tryckprov är bra och behövs när man ska testa om cisterner och liknande håller. Men då är det också värt att komma ihåg att tryckprov använder man icke på i bruk varande cisterner, utan det använder man på tomma cisterner för att se om det är möjligt att ta dem i bruk. Det som sker just nu är att tryckprov används på fungerande verksamhet, verksamhet som är av otroligt stor betydelse för enskilda individer.

Vi kanske ska komma ihåg att när sprickorna kommer, när innehållet rinner ut, då är det enskilda individer som drabbas av att tryckprovet visade att det inte höll.

Justitieministern talade också om medborgarnas krav på bl.a. snabbhet. Då måste jag fråga mig: Bäddar man för att medborgarnas krav tillgodoses när man, exempelvis när det gäller Högsta domstolen, har ett sparbeting på totalt 16 %, varav 6 % avser löneökningarna? Ska detta sparbeting genomföras måste Högsta domstolens personal minskas med ca 25 %. På vilket sätt tillgodoser vi därmed bättre medborgarnas krav på snabbhet, ett krav som faktiskt inte är tillgodosett i dag?

Justitieministern talade vidare om resursförstärkningen. Då ska vi komma ihåg – det nämndes tidigare i debatten – att löneökningarna är högre än resursförstärkningen eller ligger på ungefär samma nivå. Dessutom är en stor del av resursförstärkningen en engångsförstärkning.

Anf. 11 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att vi i Vänsterpartiet ser det som väldigt positivt att det i den här debatten har kommit fram mycket saker från de olika partierna som visar att diskussionen om förändringsarbetet kan fortsätta i en ganska stor politisk enighet.

Sedan vill jag också ta upp vad jag menade med faran i att bedriva förändringsarbetet i projektform. Det är inte projektformen i sig eller att det är ett underifrånarbete. Faran består ofta i att utvecklingen kan dra åt olika håll, att det blir brister i uppföljningen, att det är bristande samordning, att man inte tar till vara de positiva effekter som kan ha uppstått på olika håll. Sverige bedrivs, känner jag ibland, i projektform emellanåt, och det är alldeles för dåligt när det gäller uppföljning. Men klarar man av den biten är det här ett viktigt sätt att driva förändringsarbetet på.

Jag vill påpeka att det förekommit en hel del av den budgetdebatt som vi egentligen kommer att föra här i kammaren den 7 december om budgetramar och hur det kommer att se ut inom domstolsväsendet. Men det är också viktigt att påpeka från talarstolen att det inte är besparingskrav på 10 % rätt över. Det här har varit ett sätt att göra en jämförelse mellan

de olika tingsrätterna om den olika höga belastningen för att kunna göra en effektivare fördelning mellan domstolarna.

Det här kommer vi i Vänsterpartiet att följa. Vi är helt övertygade om att det här sättet att arbeta på kommer att gynna domstolsväsendet, även om debatten i dag bara visar de negativa sidorna. Detta kommer att medföra att man får en fördelning mellan domstolarna som mer uppfyller de krav som finns i de olika tingsrätterna.

Anf. 12 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd):

Fru talman! Jag skulle vilja lägga till ytterligare en fråga som jag kanske kan få svar på. Visst kan jag inse att det är oerhört värdefullt med det arbete som pågår på golvet, dvs. att domstolarna själva hittar på metoder för att förbättra sitt arbete. Några övergripande saker måste vi ändå ta upp i andra sammanhang. Det är antalet tingsrätter och hur tingsrätterna i stort ska se ut.

Om det nu finns en stark folklig vilja att ha tingsrätter lokalt förankrade måste väl statsmakterna acceptera det i en demokrati. Det har inte hjälpt med en borgerlig eller socialdemokratisk regering eller vilket stuk regeringen än har. Att lägga ned tingsrätter är inte någonting som svenska folket vill vara med på. Då får man acceptera det. Det är inte bra om Domstolsverket fyller på och stänger kranarna när det gäller ekonomin i enskilda tingsrätter och vi får en utsvältningseffekten. Det är ett sätt för den verkställande makten att inkräkta på domstolarnas självständighet, som vi i och för sig alla är överens om att vi vill värna. Misstanken är väldigt stark att det sker en påverkan från regeringen när det gäller möjligheten för en tingsrätt att överleva.

Därför skulle jag helst se att de här bitarna återfördes till en ny utredning, där de politiska partierna tar sig samman och löser de övergripande problemen. Sedan finns det löpande saker som måste hanteras på ett annat sätt, men de övergripande måste vi lösa i en ny utredning.

Anf. 13 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Det här är en angelägen debatt just nu, för det är mycket som händer ute i verksamheten för tillfället. Samtidigt som resursförstärkningarna måste komma domstolsväsendet till del för att inte kvaliteten i verksamheten ska äventyras, är det viktigt att den påbörjade reformeringen och moderniseringen inte avstannar. Att ytterligare ompröva och vid behov förändra arbetsformer, organisation och regler är ett nödvändigt och ständigt pågående arbete.

Centerpartiet är övertygat om att det finns ett utrymme att genomföra effektiviserande åtgärder utan att dessa med automatik behöver innebära avkall på rättssäkerheten.

I justitieutskottet uttalade vi förra året vikten av att större organisationsförändringar får en bred politisk förankring. Det sluter vi i Centerpartiet upp bakom och vill som en konsekvens av detta att förändringar av antalet tingsrätter ska bestämmas genom beslut i riksdagen. Visst ska domstolsväsendet förnyas och förändras, men vi politiker måste ta vårt politiska ansvar och inte låta Domstolsverket driva utvecklingen på så sätt som sker. Vi har en skyldighet att ingripa på våra uppdragsgivares, det svenska folkets, vägnar. Rättstryggheten är hotad. Det kan vi aldrig stillatigande acceptera.

Prot. 1999/2000:9
30 september

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

Anf. 14 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Vi i Folkpartiet vill understryka att det är fel att påstå att det finns en olöslig motsättning mellan rättssäkerhet och effektivitet. En god rättstillämpande verksamhet inrymmer krav på att hävda rättsstatens krav på ett effektivt sätt. De rätta avgörandena ska tillkomma i en rättssäker ordning, och uppgifter ska fullgöras effektivt, dvs. att det inte ska vara någon onödig tidsåtgång, och det ska inte heller vara något resurslöseri. Det är viktigt att understryka att en dålig administration verkligen blir ett hot mot både rättssäkerhet och effektivitet, likaväl som en god administration kan både stödja och utveckla båda delarna. Det är också viktigt att komma ihåg att domstolar och domare vinner verkligen en god legitimitet bland allmänheten om de kan tillgodose de båda kraven rättssäkerhet och effektivitet utan att tumma på det ena kravet för att gynna det andra.

Medborgarna har verkligen rätt att kräva ett domstolsväsende som värnar om de konstitutionella principerna om domarnas självständighet, samtidigt som domstolarna ska arbeta effektivt och som man kan ställa höga krav på service.

Vi som lagstiftare har också rätt att kräva att domstolsväsendet bedrivs ekonomiskt rationellt. Men vi ska också komma ihåg att medarbetarna vid domstolarna också har rätt att fordra att domstolarna kan ses som en del av det moderna arbetslivet.

Till sist, fru talman: Att administrera domstolar i ett statiskt samhälle är ganska enkelt och icke kostsamt, att administrera domstolar i ett dynamiskt och föränderligt samhälle är ett stort, svårt och kostnadskrävande projekt. Rättssäkerhet måste få kosta. Det är bl.a. därför som vi i Folkpartiet vill satsa mera pengar utöver regeringens budget. Vi i Folkpartiet vill också att det ska bli en ny utredning om domstolsväsendet.

Anf. 15 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! I budgetpropositionen står det under rubriken Statsmakternas intentioner i fråga om utvecklingen av rättsväsendet 2001 och 2002, alltså framtidsvisionen: "Det påbörjade reformarbetet inom *domstolsväsendet* har nu kommit in i ett intensivt skede. På några års sikt kan reformarbetet förväntas leda till att vi får ett bättre och modernare domstolsväsende som samtidigt är mer effektivt. För att reformarbetet ska kunna drivas framåt behövs resursförstärkningar under de närmaste åren." Vi i Miljöpartiet hade kunnat skriva detta själva.

I mitt anförande utvecklade jag detta med reformarbetet. Jag skulle vilja att man började från grunden. Men ingen från de andra partierna har kommenterat mina synpunkter eller förslag. Finns det inga sådana tankar hos någon annan? Dessa tankar har fortplantats till domare runtom i Sverige. Jag har fått både brev och samtal om att det här måste till för att man ska kunna genomföra en modernisering och det som står i framtidsversionen.

Vi måste alltså ompröva hela utbildningssystemet när det gäller domare, inklusive notariesystemet. Domstolarna kan inte längre förse landets advokatbyråer med färdigpraktiserade jurister. Även de bör vara med och ta sitt ansvar för utbildningen.

Påbörjas inte detta reformarbete från grunden kan det uppstå en domarbrist om tio år. Många väljer redan som fiskaler en ny karriär, bl.a.

som åklagare. Fördelarna är att de får en fast tjänst och får stanna kvar på sin tjänstgöringsort i stället för att flytta till andra orter och där vänta i tio år på en ledig domartjänst. Tingsrätterna känner redan i dag av bristen på fiskaler. Därför förlänger regeringen tiden till två år, enligt förslaget i propositionen. Men detta är ingen lösning på lång sikt.

Det är de långsiktiga lösningarna som jag har försökt att fokusera på. Men jag får inte någon respons, ej heller från justitieministern.

Anf. 16 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Nej, Gun Hellsvik, min avsikt var vare sig att vara nedlåtande eller ironiserande, men det framgick säkerligen att jag var ganska upprörd. Anledningen till det var det frontalangrepp som Gun Hellsvik gjorde på mig som person och på Domstolsverkets generaldirektör. I sitt senare inlägg fortsätter Gun Hellsvik att angripa Domstolsverkets generaldirektör, hans ordval och hur det möjligtvis kan tolkas. Men fortfarande har jag inte fått veta var det moderata samlingspartiet står i centrala frågor när det gäller domstolarnas utveckling.

Alice Åström tar återigen upp frågan om hur man ska gå vidare när man ska reformera. Man bör pröva sig fram utifrån den verklighet som de olika domstolarna befinner sig i. Hon pekar på en sak som naturligtvis alltid är en fara i det sammanhanget, nämligen att det bara blir projekt som lever ett uppblående liv under en viss period och som inte leder till några stadigvarande förändringar.

Det är detta som är bakgrunden till att Domstolsverket har bildat en särskild utvecklingsgrupp som har till uppgift att systematiskt följa, stimulera, samordna och sprida information och även det som Alice Åström påpekade som viktigt, nämligen att syssla med uppföljning. Vi måste ju dra slutsatser av de erfarenheter som vi vinner. Det är först då som vi får veta vad som är framkomlig väg, vad som leder till de resultat som vi eftersträvar.

Rolf Åbjörnsson tar upp frågan om antalet tingsrätter och gör den riktiga iakttagelsen att det finns en väldigt stark förankring av våra domstolar ute i samhället, och alla vill värna sina domstolar. Men jag tror inte att man av detta kan dra slutsatsen att svenska folket inte kan gå med på att man gör förändringar av de lokalt förankrade tingsrätterna. Om svenska folket får veta det som man behöver veta för att kunna ta ställning i valet mellan geografisk närhet och garanterad hög kompetens i domstolarna även framöver, då är jag inte alls så säker på vad svenska folket svarar på den frågan. Det är därför som vi politiker har ansvaret att penetrera frågan, gå till botten med den och förklara varför vi kommer fram till vissa resultat.

Gunnel Wallin är angelägen om att beslut i så stor utsträckning som möjligt fattas i riksdagen, och jag kan förstå också den aspekten. Det är onekligen ett sätt att verkligen förankra de förändringar som man gör i någonting som är så grundläggande i samhället som domstolarna. Men vi har ett regelverk som styr vilka beslut som får fattas och i vilken ordning. Vi kan inte gärna plötsligt ta tillbaka det som riksdagen har delegerat till regeringen eller det som regeringen har delegerat vidare till domstolar och domstolsverk.

Naturligtvis ska vi utnyttja de möjligheter att besluta om förändringar och utveckling på de nivåer där beslutanderätten finns, och t.o.m. fundera

Prot. 1999/2000:9
30 september

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

över hur vi kan förändra detta. Det hindrar inte att denna fråga tas upp i riksdagen med jämna mellanrum, naturligtvis i förhållande till budgetpropositionen, men också i form av den här typen av debatter. Jag kan mycket väl tänka mig att samla en del frågor i en regeringsskrivelse för att skapa underlag för en fortsatt diskussion i riksdagen.

Kia Andreasson är ledsn för att jag inte har kommenterat några av de väldigt centrala frågor som handlar om domarutbildning och notariers ställning. Debattiden tillåter mig inte att gå in på alla enskilda frågeställningar som finns i detta sammanhang. Det är naturligtvis väsentliga frågor. Men när det gäller notarier vill jag passa på att säga att de utredningar som vi har haft och de remissomgångar som har skett i anslutning till dessa visar att notarierna faktiskt är mycket uppskattade som en del av personalen i domstolarna. De fyller en viktig funktion som en del av det samlade tillhandahållandet av duktiga jurister i samhällets alla funktioner.

Anf. 17 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Justitieministern angav i sitt inledningsanförande tre krav som är viktiga för framtiden: att våra domstolar ska rustas för att de ska kunna ta sitt ansvar i en förändrad värld, att vi måste se till att vi har rätt kompetens inom domstolsväsendet och att domstolarna ska leva upp till medborgarnas krav. Jag tycker att dessa målsättningar är väldigt bra, men jag hörde inte att justitieministern talade om hur man skulle kunna nå upp till dessa mål.

Jag tycker att det är rimligt att vi i riksdagen får ta del av justitieministerns övergripande plan, om det finns någon, och att vi får möjlighet att diskutera den. Finns det ingen övergripande plan, då måste justitieministern se till att det arbetas fram en sådan, men inte med de direktiv som Domstolskommittén hade där den övergripande målsättningen var att man skulle spara 200 miljoner kronor. Den övergripande målsättningen måste i stället vara att vi har rätt organisation och rätt arbetsformer i framtiden. Detta måste vara utgångspunkten. Sedan får vi sätta prislappen efteråt.

Jag har inte fått någon kommentar till de tre förslag som jag förde fram. Jag hoppas att justitieministern i sitt avslutande anförande ger mig ett svar på frågan om hon är beredd att lämna ifrån sig en övergripande plan, att låta domstolarna bedriva sitt arbete på nuvarande villkor intill dess att ett reformerat domstolsväsendet föreligger och om hon är beredd att diskutera domstolsadministrationen i Danmark och Norge.

Anf. 18 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! I budgetpropositionen finns en samlad överblick över hur regeringen bedömer det pågående reformarbetet och vilka avsikter som regeringen har med det. Om inte det duger som en plan för Gun Hellsvik, så beklagar jag det.

Vi återkommer, som jag sade, när vi utvärderat och sett resultatet av den pågående förändringen i domstolarna i dag för att se hur man kan samla upp den och vilka slutsatser man måste dra av t.ex. behovet av regelförändringar. Jag nämnde också att jag kan tänka mig att göra det, om det inte är fråga om propositioner, i form av regeringsskrivelse för att säkerställa att riksdagen blir involverad.

Vad Gun Hellsvik menar med att domstolarna ska fortsätta på nuvarande villkor begriper jag ärligt talat inte, för domstolarna arbetar naturligtvis på de villkor som de är givna i form av regelverk, resurser och annat.

Vad gäller Danmark och Norge vill jag bara säga att från Norge har man nyligen varit på besök i Sverige för att studera hur vi ordnar med dessa frågor. Man ser att den ordning som vi har med t.ex. domstolsverk är en ordning som man vill införa i Norge.

När det gäller resurstilldelningen erinrar jag mig att det för några år sedan gjordes en vetenskaplig studie av kostnaderna för olika delar av rättsväsendet. Sverige var naturligtvis det land som var etta, vilket jag är stolt över. Vi lägger ned mest resurser på vårt rättsväsende, och det gäller även domstolarna.

Vi lär av Danmark när det gäller att förändra regelverket, för där har man kommit långt i det avseendet. Det sitter en utredning som har fått ett uppdrag att med bl.a. Danmark som förebild se över våra rättegångsregler. Jag har mötts av en del kritik, bl.a. från moderat håll, för tillsättandet av denna utredning. Jag hoppas att Gun Hellsviks inlägg innebär att jag inte längre kritiseras för detta.

Den här debatten har varit värdefull, och vi borde ha sådana oftare eftersom den handlar om något så centralt som våra domstolar.

Jag gläder mig åt att jag ändå kan konstatera att det finns en viss samsyn både om hur problemen ser ut och också om hur man bör gå vidare. Jag litar på att det innebär att vi ska hitta de förändringar som vi som politiker är skyldiga att ta till för att hjälpa dem som så ambitiöst, faktiskt, ute i våra domstolar försöker uppfylla de krav som vi ställer på dem. Men ytterst handlar det egentligen om de krav som medborgarna ställer på ett väl fungerande rättsväsende.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 23 september.

6 § Anmälan om ersättare för statsråd

Talmannen anmälde att *Christina Pettersson* (s) skulle ersätta statsrådet Ingela Thalén fr.o.m. den 1 oktober.

Prot. 1999/2000:9
30 september

Aktuell debatt:

*Situationen inom
domstolsväsendet*

7 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1999/2000:11

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:11 av Cristina Husmark Pehrsson (m) om barnsoldater.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 12 oktober 1999.

Skälet till dröjsmålet är utrikes resa.

Stockholm den 27 september 1999

Anna Lindh

Interpellation 1999/2000:18

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:18 av Carl Fredrik Graf (m) om beskattning av utlandssvenskar.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 26 oktober 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 24 september 1999

Bosse Ringholm

Interpellation 1999/2000:19

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:19 av Kerstin-Maria Stalin om barn och ungdomars psykiska hälsa.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 14 oktober 1999.

Skälet till dröjsmålet är att jag inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och mig.

Stockholm den 27 september 1999

Lars Engqvist

8 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

Inrätta rådgivande kommittéer för utbildning av sjuksköterskor, tandläkare, veterinärer, barnmorskor, farmaceuter och läkare *KOM (99) 177*

9 § Hänvisning av ärenden till utskott

Prot. 1999/2000:9
30 september

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1999/2000:5 och 10 till utbildningsutskottet

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Proposition
1999/2000:2 Inkomstskattelagen

Motioner
med anledning av prop. 1998/99:144 Regler om företagskoncentration
1999/2000:N1 av Stefan Hagfeldt (m)

med anledning av prop. 1998/99:145 Ändring av fridskränkingsbrotten
1999/2000:Ju2 av Ragnwi Marcelind och Ingemar Vänerlov (kd)

med anledning av skr. 1998/99:146 Tidsbegränsade uppehållstillstånd i
vissa utlänningsärenden
1999/2000:Sf1 av Kerstin-Maria Stalin (mp)
1999/2000:Sf2 av Gudrun Schyman m.fl. (v)

11 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 29 september

1999/2000:20 av *Lars Leijonborg* (fp) till utrikesminister Anna Lindh
Svensk politik gentemot Kambodja

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 12 oktober.

12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 28 september

1999/2000:29 av *Conny Öhman* (s) till försvarsminister Björn von
Sydow
Miljövårdning av försvarsmaktens flygplatser

den 29 september

1999/2000:30 av *Kent Härstedt* (s) till miljöminister Kjell Larsson
Återvinningssystemet

1999/2000:31 av *Sten Tolgfors* (m) till utrikesminister Anna Lindh
De mänskliga rättigheternas universalitet

1999/2000:32 av *Amanda Agestav* (kd) till försvarsminister Björn von Sydow
Marinens underhållsvarv

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 12 oktober.

13 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 29 september

1998/99:908 av *Ewa Larsson* (mp) till socialminister Lars Engqvist
Helhetsperspektiv på kvinnomisshandel

1998/99:910 av *Kent Härstedt* (s) till socialminister Lars Engqvist
Självhjälpsgrupper för spelberoende och deras anhöriga

1998/99:911 av *Kent Härstedt* (s) till socialministern Lars Engqvist
Ett nytt riksförbund för spelberoende

1999/2000:7 av *Mikael Odenberg* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Proposition om ändrade turordningsregler

1999/2000:12 av *Rolf Olsson* (v) till socialminister Lars Engqvist
Förtidspensionering på grund av psykiska besvär

1999/2000:14 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Katastrofen i Angola

Katastrofen i Angola

1999/2000:16 av *Desirée Pethrus Engström* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Omställningskravet på RFV:s sjukhus i Nynäshamn och Tranås

1999/2000:18 av *Karin Falkmer* (m) till statsrådet Mona Sahlin
De mindre bryggerierna

1999/2000:19 av *Sylvia Lindgren* (s) till socialminister Lars Engqvist
Personer med övervikt

1999/2000:20 av *Barbro Westerholm* (fp) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Asylsökande homosexuella iranier

Asylsökande homosexuella iranier

1999/2000:22 av *Desirée Pethrus Engström* (kd) till näringsminister Björn Rosengren
Jämställdhetsperspektivet vid tillsättning av poster i statliga företag

1999/2000:23 av *Johan Pehrson* (fp) till utrikesminister Anna Lindh
Katastrofen på Taiwan

Katastrofen på Taiwan

1999/2000:24 av *Lennart Gustavsson* (v) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Flyktingförläggning i Vingåker

Flyktingförläggning i Vingåker

den 30 september

Prot. 1999/2000:9
30 september

1999/2000:8 av *Birgitta Ahlqvist* (s) till näringsminister Björn Rosengren
Skiftet till år 2000

1999/2000:15 av *Eva Flyborg* (fp) till utbildningsminister Thomas
Östros
Chalmers Tekniska Högskola

1999/2000:21 av *Birger Schlaug* (mp) till miljöminister Kjell Larsson
Gränsöverskridande luftföroreningar

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 12 oktober.

14 § Kammaren åtskildes kl. 13.24.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Val till Nordiska rådets svenska delegation	1
2 § Utökning av antalet suppleanter i konstitutionsutskottet	2
3 § Val av extra suppleant i konstitutionsutskottet	2
4 § Aktuell debatt: Situationen inom domstolsväsendet	2
Anf. 1 GUN HELLSVIK (m).....	2
Anf. 2 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	3
Anf. 3 GUN HELLSVIK (m).....	5
Anf. 4 ALICE ÅSTRÖM (v).....	7
Anf. 5 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd)	8
Anf. 6 GUNNEL WALLIN (c).....	10
Anf. 7 SIW PERSSON (fp).....	11
Anf. 8 KIA ANDREASSON (mp).....	13
Anf. 9 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	14
Anf. 10 GUN HELLSVIK (m).....	15
Anf. 11 ALICE ÅSTRÖM (v).....	16
Anf. 12 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd)	17
Anf. 13 GUNNEL WALLIN (c).....	17
Anf. 14 SIW PERSSON (fp).....	18
Anf. 15 KIA ANDREASSON (mp).....	18
Anf. 16 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	19
Anf. 17 GUN HELLSVIK (m).....	20
Anf. 18 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	20
5 § Justering av protokoll	21
6 § Anmälan om ersättare för statsråd	21
7 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	22
8 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	22
9 § Hänvisning av ärenden till utskott	23
10 § Bordläggning.....	23
11 § Anmälan om interpellation	23
12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	23
13 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	24
14 § Kammaren åtskildes kl. 13.24.	25